

2020 – ANUL IORGA, ANUL SĂMĂNĂTORIȘTILOR (XXXI):
Elisabethstadt sau Ebesfalva, satul cu cîni? - starea și rostul nostru? -
Cunoașterea țărilor străine ... - iubirea cucernică pentru datini!

Anul Iorga
Anul sămănătoristilor

exemplul mulțămirii patriarhale și
nemărgenitei iubiri pentru patria ...

Erzsébetváros – Elisabethstadt Erzsébet-ler – Elisabethplatz

Dumbrăveni
Ebesfalva,
«satul cu cîni?»

Ibașfalăul

a ni înțelege foarte sărăcăcios
nevoile și menirea!

Hoghilag
de cucerire!

Sînt tot
oameni
săraci, la cari
se alipesc
Țiganii ...

Elisabethstadt

Cunoașterea țărilor străine ...
este o nevoie pentru noi!

șagunism - **tribunism** - **sămănătorism**

prin cultură un organism social

20. СЪЩЕ ТИНАРЪ СЕМЪНУЛИ: ТИ ДОМЪ ДЪ ПЪДЪ
Пичу
Патрут

În lucrarea „**Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească**” (vol.II. 1906), istoricul Nicolae Iorga a prezentat și **Dumbrăveniul „Ținutului Târnavelor”**: «De demult era numai unul din satele lui Apaffy Craiul, ca și Blajul: pe atunci el era pentru Ungurii din el **Ebesfalva**, «**satul cu cîni**», și din acest nume Romîinii, cari li se tot înmulțiau în coastă, au făcut pe acela, destul de urît, de **Ibașfalău**. Supt Austriaci însă, Guvernul a voit să înnalțe satul de pe Tîrnava la o mai mare însemnătate, chemînd în el pe Armenii veniți din Moldova, cari trecuseră la Unirea cu Roma. Ei au zidit o mare biserică și lângă ea s’ a întemeiat un gimnasiu; acesta e unguresc și ritul armenesc abia se mai ține’n samă la biserică; Armenii aproape nu-și mai știu limba. Iar tîrgușorul, botezat pompos, cu acest prilej și după o rea tălmăcire a numelui vechiu, **Elisabethstadt**, a rămas un sat mare cu o piață de clădiri orășenești, - un fel de Blaj fără viața și caracterul național din acesta. **Ibașfalăul-Elisabethstadt** se vede de departe prin turnurile bisericii armenesti, prin clădirea cu trei rînduri a gimnasiului și prin vechiul castel apaffian de lîngă dînsul. Tîrnava se trece pe un pod de lemn, și de cellalt capăt cei cu trăsuri au să dea o vamă a podului însuși și o alta pentru pavagiu, pentru «floașter», spune Romînul care așteaptă acolo. Printre case ca ale Șaroșului și Brateiului, ajungi îndată în piață. E mare și pavată; biserica samănă cu cea din Blaj, decît care e însă ceva mai încăpătoare și are o fațadă mai bună. Castelul apaffian se ascunde într’o grădină umbroasă, care cuprinde și turnul ce slujește de închisoare preventivă, - căci în castelul însuși a fost așezat un tribunal.

Gimnasiul pare tăcut și mort, cu cele trei linii de ferești ce încunjură păreții goi. Români sînt vre-o mie în Ibașfalău, față de îndoit mai mulți străini. **Sînt tot oameni săraci, la cari se alipesc Țiganii, încă mai despoiați.** Aceștia din urmă se țin de biserica unită, care are o clădire frumoasă, în vecinătatea bisericii calvinești, cu care se întrece din turn. Ibașfalăul e și reședința unui protopop greco-catolic. Neuniții și-au căpătat mai de curînd o căsuță de închinare, fără turn.

Cea mai veche biserică a noastră a fost însă la cimitirul de astăzi, și acolo slujia între păreți de lemn pe la 1730 popa Pătru, al cărui nume e pomenit în cărțile bisericești ce se mai păstrează încă la Uniți.* Între înlesnirile orășenești ce se pot afla în acest Elisabethstadt sau pe ungurește Erszebet-város e și o cupea în toată forma, ba încă una cu trei cai.

Am tocmit-o până la Sighișoara, și călătoria cu acest aparat mă face două ceasuri întregi uimirea țăranimii de toate limbile, din sate și de pe drumuri. Pare că ar fi plecat din Ibașfalăul său însuși Vlădica Armenilor supuși Papei.

Drumul trece înapoi cursul lat și lin al Tîrnavei-Mari, care merge în sus, îngustîndu-se. În satul care poartă pe tăblița din capăt numele unguresc de **Holdvilág**, Romîinii s'au așezat de mult prefăcîndu-l tot mai tare într'un **Hoghilag** de cucerire: supt această formă l-am aflat într'o notiță din 1732 pe una din cărțile de la Ibașfalău, mulțămîtă «finului Andreiu, ficiorul lui Comșe și soției sale Petcăi», cari au ajutat cu zece «florinți ungurești» la cumpărarea ei. După un lung drum printre dealuri tot mai încurcate și mai bine acoperite cu păduri, străbatem satul «**Danos**», care e **Daneșul** nostru, mai mult românesc. Aici se vede lesne cît de mult am înnaintat. După șirurile caselor săsești cu podoabele de tencuială obișnuită se văd alte locuințe în aceiași uliță de căpetenie, tot așa de mari și de bune, cu zidul lor de piatră și coperișul lor de țigle nouă, dar care poartă într'o firidă a triunghiului de sus crucea noastră, cu o singură ramură în lat sau cu două, vâpsită în toate chipurile și purtînd la mijloc o aureolă de altă culoare. Astfel de gospodării triumfătoare, care merg până departe, și le fac cei ce lucrează în America, de unde trimet bani neconținut, sau se întorc ei înșii pe la neveste, aducînd o însemnată agonisită, ce-i pune într'un rînd cu Sașii. Iar lîngă aceste case-model, la care se lucrează și acum, vechea viață a sătenilor noștri se vede în acele nenorocite adăposturi acoperite cu mițe de stuh care mărgenesc stradele înguste și întortochiate ce suie la deal, spre biserică. După **Daneș**, dincolo de un deal înnalt și greu, te afli pe buza de sus a unui circ prins din toate părțile de înnălțimi învălmășite, sămănate cu copaci răzleți sau îmbrăcate cu pădure. La capătul unei strîmtori ai de-odată în față **Sighișoara, unul din centrele mari ale Săsimii.** Nici-unul nu se poate asemăna cu dînsa ca frumuseță a orînduirii, ca păstrare bună a stradelor și caselor de odinioară, ca liniște și curățenie în împrejurările de astăzi (...).

În vremea marilor vacanțe, toți românii își aleg cu grijă traseul de vacanță și agrement. Reproducem un articol privind „**Literatura de călătorii**” la începutul sec. XX, apărut în „**Sămănătorul** 1906 anul V, nr. 22 (28 maiu 1906): «**Literatura de călătorii – cu prilejul „Londrei” d-lui Mihăescu. Cunoașterea țărilor străine, nu a unei singure țeri, ci a cît de multe, este o nevoie pentru noi.** Dacă ne oprim asupra civilizației franceze singure, și încă asupra acelei forme, puțin francesă și mai curînd general europeană, ce se întîlnește la Paris, vom avea despre Apus și cultura Apusului, păreri cu totul neîndestulătoare. Anumite instituții, anumite forme, anumite sentimente dominante și idei conducătoare se întîlnesc de o potrivă în tot largul străinătății

pe care voim să o urmăm. Le poți afla și la Berlin și la Paris și la Cristiania și la Neapole. Afară de aceste elemente de viață însă, sînt altele, atîtea altele care trebuie căutate numai în anumite țeri, unde ele s'au ivit în chip firesc din însăși dezvoltarea poporului care le stăpînește astăzi. Și ele nu ni sînt nefolositoare. **În mai mult decît o privință, starea și rostul nostru se asemănă cu starea și rostul țărilor aceloră.** Nu putem trece, deci, cu vederea ceia ce au urmărit și au izbîndit ele. **A nu împrumuta e cu neputință;** a împrumuta numai din lumea îngustă a lucrurilor bune pentru orice popor, e **a ni înțelege foarte sărăcăcios nevoile și menirea.** După ce am primit un anume lustru de suprafață, care e deosebitor pentru vremea noastră, trebuie să ne îndreptăm, pentru a ni întregi și desăvîrși civilizația cea nouă, la realitățile felurite ale neamurilor de astăzi. **Cele mari ne pot învăța une ori tot așa de bine ca și cele mici, cele rămase în urmă ca și cele une ori tot așa de bine ca și cele mici, cele rămase în urmă ca și cele înnaintate în cultură.**

În afară de unele formule și înfățișări pe care ne-am grăbit să le luăm, **Francesul din burghesie, cel din provincie, cel de la sate ne poate învăța economia cea bună,** înfrînarea poftelor cheltuitoare, mărgenirea potrivit cu veniturile, filosofia smerită, dar prielnică a ciorapului de lînă în care se grămădesc gologani pentru a se preface în aur stăpînitor. Dar **Bulgarii ni pot da privescerea,** întovărășită pentru noi de grele muștrări de cuget, a unui popor care se razimă pe cei mulți și săraci ai săi, și nu pe cîțiva puțini și bogați cari-și hrănesc scînteierea din seva vieții stratelor adînci. De la **Engles să căutăm a lua avîntul încrezător în muncă, iubirea cucernică pentru datini, credința în ceva care e mai mare decît omul;** dar **Norvegianul** ni poate da, din partea lui, **exemplul mulțămirii patriarhale și nemărgenitei iubiri pentru patria cea mică,** pentru sătucean, pentru țirgușor, pentru Marea îngustă a fiordurilor și pădurile sărace ale muntelui aspru, pentru bietul lan de pîne stoarsă cu greu din pămîntul pietros. Ni pot ajuta spre o adevărată creștere națională în sens larg și modern până și popoarele care au făcut lucruri netrebnice și rele de care trebuie să știm a ne feri: **Chinesii** încremeniți în închinarea de ei înșii, **Sîrbii** sfîrîmați în bande politice care seucid fără milă, necruțînd nici pe suveran, **Turcii** cari cred că numai din amintiri vechi și fără muncă nouă, cu toate mijloacele timpului se poate ținea un popor.»

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-anul-iorga-anul-samanatoristilor-xxx-i-elisabethstadt-sau-ebesfalva-satul-cu-cini-starea-si-rostul-nostru-cunoasterea-terilor-straine--iubirea-cucernica-pentru-datini-153391.html>

În: Tribuna, 02 august 2020